

Artificial Intelligence and the Right to a Fair Trial in the Context of Evidence Administration

[Inteligența artificială și dreptul la un proces echitabil în contextul administrării probelor]

Andreea CORSEI¹

¹ Assistant Ph.D., "Petre Andrei" University of Iași, Vice-Dean of the "College of Legal Advisers Suceava" Association, general secretary of the "Order of Legal Advisers from Romania" Federation, Romania, office.corsei@yahoo.co.uk.

Abstract

The use of artificial intelligence (AI) in criminal proceedings raises significant challenges to the fundamental rights guaranteed by Article 6 of the European Convention on Human Rights (ECHR), in particular with regard to the right to a fair trial. The management of evidence with the help of AI-based technologies - such as facial recognition, voice analysis, automatic transcription of interceptions or risk assessment systems - can make criminal prosecution and trial more efficient, but it generates serious risks regarding transparency, legality, fairness and equality of arms between the prosecution and the defence.

In particular, the "opaque" functioning of algorithms (black-box AI) affects adversarial proceedings, and the lack of technical expertise of the parties may compromise the right to an effective defence. Also, algorithmic bias and the use of evidence obtained without consent or warrant may lead to violations of European standards regarding fairness and legality of evidence.

To guarantee the respect of the right to a fair trial in the digital age, it is necessary to establish clear mechanisms for regulating AI in justice, auditing the algorithms used in the management of evidence and ensuring rigorous judicial control. Only under these conditions can the balance between technological innovation and the protection of fundamental rights in criminal proceedings be maintained.

Keywords: fundamental rights; trial; evidence; artificial intelligence.

How to cite: Corsei, A. (2025). Artificial Intelligence and the Right to a Fair Trial in the Context of Evidence Administration. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 34, 88-97. <https://doi.org/10.63331/upalaw/34/09>

Introducere

În ultimul deceniu, evoluția tehnologică accelerată a generat o serie de transformări profunde în domeniul justiției penale. Una dintre cele mai influente inovații este reprezentată de utilizarea inteligenței artificiale (IA), care începe să fie integrată în etape esențiale ale procedurilor penale, inclusiv în ceea ce privește identificarea, colectarea, analizarea și interpretarea probelor. Algoritmi de recunoaștere facială, transcriere automată, analiză predictivă sau sortare automatizată a dovezilor digitale sunt deja implementați, în diverse forme, în sistemele judiciare din întreaga lume.

Acest context impune o reflecție critică asupra modului în care tehnologiile bazate pe IA interacționează cu exigențele **dreptului la un proces echitabil**, așa cum este consacrat de articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de Constituția României. Procesul echitabil, în accepțiunea sa modernă, presupune respectarea unor garanții fundamentale precum: contradictorialitatea procedurilor, dreptul la apărare efectivă, egalitatea armelor, legalitatea și loialitatea administrării probelor, accesul la instanță și imparțialitatea judecătorului.

În acest cadru, utilizarea probelor generate sau analizate cu ajutorul inteligenței artificiale ridică o serie de provocări juridice și etice. Printre cele mai importante se numără: **transparența algoritmică** (dificultatea în a înțelege modul în care funcționează un algoritm), **biasul algoritmic** (risc de discriminare automatizată), **accesul limitat la codul sursă** (ce afectează dreptul la contestare și apărare), dar și **problema fiabilității științifice** a acestor instrumente.

În contextul actual, în care Uniunea Europeană propune un cadru normativ dedicat IA (AI Act), iar jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului devine din ce în ce mai relevantă în cauze privind supravegherea și prelucrarea datelor, se impune o analiză riguroasă asupra compatibilității utilizării IA cu garanțiile fundamentale ale procesului penal.

Această lucrare își propune să analizeze, din perspectivă juridică și doctrinară, modul în care utilizarea inteligenței artificiale în administrarea probelor poate afecta (sau nu) dreptul la un proces echitabil, identificând totodată soluții de reglementare, bune practici și eventuale limite ale utilizării acestor tehnologii în cadrul procesului penal român și european.

Delimitări conceptuale: inteligența artificială și probele în procesul penal

Pentru a putea analiza implicațiile utilizării inteligenței artificiale (IA) asupra dreptului la un proces echitabil, este necesară o delimitare clară a conceptelor de bază implicate: **inteligența artificială**, în sens juridico-procesual, respectiv **proba** în cadrul procesului penal.

1. Inteligența artificială – noțiune și aplicabilitate juridică

Nu există, în prezent, o definiție juridică universal acceptată a inteligenței artificiale. În mod general, IA este înțeleasă ca fiind un ansamblu de **sisteme informatice capabile să realizeze sarcini care, în mod normal, necesită inteligență umană**, precum recunoașterea facială, luarea deciziilor, traducerea automată sau analiza comportamentului uman¹. Din perspectiva dreptului, interesul se concentrează asupra modului în care aceste sisteme afectează garanțiile procedurale și pot influența rezultatul unui proces penal.

La nivelul Uniunii Europene, **Propunerea de Regulament privind o abordare armonizată a IA (AI Act)** oferă o definiție oficială, stabilind că IA este un sistem „conceput

¹ Stuart Russell and Peter Norvig, *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, 4th ed. (Boston: Pearson, 2021), 1.

pentru a opera cu un anumit grad de autonomie și care poate, pentru obiective explicite sau implicite, să genereze rezultate precum predicții, recomandări sau decizii”². Acest cadru normativ clasifică aplicațiile IA în funcție de nivelul de risc (scăzut, ridicat, interzis), ceea ce are implicații directe asupra utilizării acestor tehnologii în justiție.

2. Probele în procesul penal - concepte esențiale

În dreptul procesual penal român, proba este definită ca fiind **orice mijloc permis de lege prin care se constată existența sau inexistența unei fapte, vinovăția ori nevinovăția unei persoane, precum și alte împrejurări relevante pentru soluționarea cauzei**³. Principiile fundamentale care guvernează administrarea probelor includ: **legalitatea, loialitatea, relevanța, concordanța și contradictorialitatea**.

Codul de procedură penală reglementează mijloacele de probă în mod expres (declarații, înscrisuri, expertize, mijloace materiale, înregistrări audio-video etc.), însă evoluția tehnologică a adus în atenție categoria **probatoriului digital** și a **probelor generate sau asistate de sisteme informatice**, inclusiv IA⁴.

3. Intersecția dintre IA și probele penale

IA nu este, în sine, un mijloc de probă, ci mai degrabă un **instrument** prin care se pot **genera, analiza, filtra sau interpreta** probe existente. Exemple de astfel de utilizări includ:

- utilizarea IA pentru **recunoașterea facială** pe baza imaginilor video din spații publice;
- **analiza automată a interceptărilor** telefonice sau ambientale;
- utilizarea algoritmilor pentru **identificarea tiparelor comportamentale** în cadrul unor anchete complexe;
- generarea de **transcrieri automatizate**, folosite în rechizitorii.

Această intersecție ridică întrebări fundamentale: probele obținute cu ajutorul IA pot fi contestate în condiții egale? Sunt aceste probe conforme cu principiile legalității și loialității? Poate apărarea să acceseze și să înțeleagă algoritmi care au contribuit la generarea acestora? Toate aceste chestiuni implică o reevaluare a cadrului probatoriu în lumina noilor tehnologii.

Inteligența artificială și principiul contradictorialității

1. Semnificația principiului contradictorialității

Principiul contradictorialității este un element fundamental al procesului echitabil și se regăsește în majoritatea sistemelor procesuale moderne. Acesta presupune dreptul părților de a **cunoaște, discuta și combate orice probă sau afirmație făcută în cadrul procedurii** și de a propune la rândul lor probe și argumente în apărare sau acuzare⁵. În procesul penal român, principiul este reglementat expres la art. 8 din Codul de procedură penală: „Procesul penal este guvernat de principiul contradictorialității. Părțile au dreptul să

² Comisia Europeană, *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Artificial Intelligence Act)*, COM(2021) 206 final, art. 3 alin. (1).

³ Codul de procedură penală al României, art. 97.

⁴ M. Dobrinou, *Criminalistica și noile tehnologii: probe digitale și IA în anchetele penale*, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 84.

⁵ A. Moldovan, *Drept procesual penal. Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2021, p. 113.

participe la administrarea probelor, să ia cunoștință de conținutul acestora și să formuleze observații⁶.

Această regulă garantează un proces bazat pe **transparență și echilibru**, evitând surprizele procedurale și dezechilibrul între acuzare și apărare. Ea presupune inclusiv posibilitatea **contestării și contracarării probelor** prezentate de cealaltă parte.

2. Provocările aduse de inteligența artificială

Aplicarea principiului contradictorialității în contextul utilizării inteligenței artificiale (IA) în procesul penal întâmpină dificultăți specifice, legate în special de:

a) Opacitatea algoritmică (*black box effect*)

Algoritmii avansați de tip „deep learning” sau „machine learning” pot produce rezultate utile în identificarea de tipare, recunoaștere facială, analiza imaginilor sau profilare comportamentală. Însă **modul în care ajung la aceste concluzii nu este întotdeauna transparent**, chiar nici pentru cei care i-au creat⁷. Astfel, dacă o probă este generată de un astfel de sistem, apărarea este pusă în imposibilitatea **de a înțelege, verifica sau contesta raționamentul algoritmic**. Acest lucru afectează grav dreptul de a combate proba, încălcând principiul contradictorialității.

b) Inaccesibilitatea codului-sursă și a datelor de antrenare

În numeroase cazuri, sistemele IA utilizate de organele judiciare sunt furnizate de entități private. Acestea invocă **secretul comercial** pentru a nu dezvălui **codul-sursă, datele de antrenare sau criteriile de funcționare ale algoritmului**. În absența acestor informații, apărarea nu poate verifica dacă IA a funcționat cu erori, biasuri sau limitări. În cazul *Loomis v. Wisconsin*, instanța americană a admis folosirea unui algoritm pentru stabilirea riscului de recidivă fără a permite apărării să examineze modul în care a fost calculat scorul⁸ - decizie criticată tocmai pentru încălcarea contradictorialității și a egalității armelor.

c) Dificultăți în expertizarea și contraproba algoritmică

Chiar dacă instanța permite părții adverse să prezinte un **contraexpert algoritmic**, costurile și complexitatea acestor analize sunt adesea prohibitive. Spre exemplu, contestarea unei analize video realizate prin IA presupune expertiză tehnologică avansată, acces la infrastructură de testare și resurse semnificative - inaccesibile în majoritatea cazurilor inculpaților sau apărării din oficiu⁹.

3. Posibile soluții pentru asigurarea contradictorialității

Pentru a nu sacrifica principiul contradictorialității în favoarea eficienței tehnologice, se impune o abordare normativă și practică bazată pe următoarele direcții:

- **Transparență algoritmică:** obligativitatea ca probele generate de IA să fie însoțite de o documentație care să explice modul de funcționare, acuratețea și limitele sistemului utilizat.

⁶ Codul de procedură penală, art. 8; a se vedea și: Hotărârea nr. 284/2014 a Curții Constituționale, privind contradictorialitatea în faza de cameră preliminară.

⁷ J. Burrell, "How the machine "thinks": Understanding opacity in machine learning algorithms", *Big Data & Society*, vol. 3(1), 2016, pp. 1-12.

⁸ *State of Wisconsin v. Eric Loomis*, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016); analiza critică în: D. Citron & F. Pasquale, *The Scored Society: Due Process for Automated Predictions*, *Washington Law Review*, 2014, vol. 89.

⁹ B. Goodman, S. Flaxman, "European Union regulations on algorithmic decision-making and a "right to explanation"", *AI Magazine*, vol. 38(3), 2017, p. 50.

- **Auditabilitate:** instituirea unor standarde tehnice și procedurale care să permită revizuirea și testarea algoritmilor utilizați în procesul penal de către experți independenți.

- **Asistență tehnică pentru apărare:** recunoașterea dreptului la expertiză tehnologică de sprijin, pe cheltuiala statului, pentru inculpații care nu au mijloace de a contesta probele algoritmice.

- **Inadmisibilitatea probelor necontestabile:** introducerea unui principiu similar celui prevăzut de art. 102 CPP - potrivit căruia o probă a cărei proveniență, fiabilitate sau mod de obținere nu pot fi contestate eficient de către apărare este inadmisibilă în procesul penal.

Biasul algoritmic și egalitatea armelor

Odată cu penetrarea inteligenței artificiale în sfera judiciară, apar întrebări esențiale privind conformitatea acestor instrumente cu principiile fundamentale ale unui proces penal echitabil. Dintre acestea, egalitatea armelor - ca expresie a echilibrului procesual între acuzare și apărare - este pusă la grea încercare în contextul utilizării sistemelor algoritmice de către organele judiciare.

Algoritmii utilizați pentru analizarea probelor, evaluarea riscului de recidivă, recunoașterea facială sau detectarea comportamentelor suspecte nu sunt simple instrumente tehnice, ci entități decizionale care pot influența profund cursul și rezultatul unui proces penal. Dacă acești algoritmi conțin biasuri sistematice - rezultate fie din datele cu care au fost antrenați, fie din modul în care au fost proiectați - ei pot produce rezultate părtinitoare, afectând în mod direct drepturile procesuale ale inculpatului.

Problema devine cu atât mai gravă cu cât apărarea nu are acces echivalent la instrumentele tehnologice utilizate de acuzare, iar funcționarea algoritmilor este adesea opacă sau inaccesibilă. În astfel de situații, se conturează un dezechilibru structural între părți, în contradicție cu standardele europene privind dreptul la un proces echitabil.

Această secțiune analizează riscurile biasului algoritmic în context penal și modul în care acesta afectează egalitatea armelor, cu accent pe necesitatea unor garanții procedurale adaptate noilor realități tehnologice.

1. Principiul egalității armelor în procesul penal

Principiul **egalității armelor** este o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 6 CEDO. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, acest principiu implică faptul că „fiecărei părți trebuie să i se acorde o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza - inclusiv probele - în condiții care să nu o dezavantajeze în mod semnificativ față de partea adversă”¹⁰.

În dreptul procesual penal român, deși nu este formulat în mod expres, principiul rezultă implicit din coroborarea normelor privind dreptul la apărare (art. 10 CPP), contradictorialitate (art. 8 CPP) și echilibrul procesual. Încălcarea egalității armelor apare atunci când una dintre părți (în mod frecvent, organul de urmărire penală sau Ministerul Public) are acces privilegiat la mijloace de probă, informații sau instrumente tehnice care nu sunt disponibile apărării¹¹.

În contextul utilizării inteligenței artificiale (IA), acest echilibru poate fi grav afectat.

¹⁰ CEDO, cauza *Foucher c. Franței*, Hotărârea din 18 martie 1997, §34; a se vedea și: *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Criminal Limb*, Council of Europe, 2022.

¹¹ M. Dobrinioiu (coord.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Editura Universul Juridic, 2022, p. 116.

2. Biasul algoritmic: cauze și forme

Biasul (sau părtinirea) algoritmică reprezintă o **denaturare sistematică a rezultatelor generate de un algoritm**, în mod involuntar sau structural, care afectează în mod inechitabil anumite persoane sau grupuri. Cauzele biasului pot fi multiple:

- **Bias în datele de antrenament** - date istorice care reflectă discriminări preexistente, stereotipuri sociale sau comportamente instituționale injuste (de exemplu, supravegherea disproporționată a minorităților)¹²;
- **Bias de selecție** - algoritmi învață din date incomplete sau nereprezentative;
- **Bias de proiectare** - modul în care sunt definite variabilele sau obiectivele poate introduce preferințe implicite;
- **Bias structural** - IA reflectă și perpetuează inegalitățile din sistemele în care este încorporată (poliție, justiție, supraveghere).

În context penal, aceste forme de bias pot duce la:

- generarea de **rapoarte de risc** disproporționat negative pentru anumite persoane;
- **profilare** bazată pe gen, etnie sau zonă geografică;
- **interpretarea tendențioasă** a imaginilor, textelor sau a tonului din conversații în mod discriminatoriu.

3. Impactul asupra egalității armelor

Biasul algoritmic amenință direct egalitatea armelor în procesul penal în mai multe moduri:

a) Dezechilibrul între acuzare și apărare

Organele de urmărire penală pot avea acces la instrumente algoritmice avansate pentru analizarea masivă a datelor (big data), recunoaștere facială, predicție de comportament sau filtrare de probe. Dacă aceste instrumente sunt **inaccesibile apărării** - fie din cauza costurilor, fie a lipsei de transparență - atunci apărarea este pusă într-o poziție inferioară, încălcându-se principiul egalității armelor¹³.

b) Lipsa de verificabilitate a rezultatelor algoritmice

Apărarea nu are întotdeauna posibilitatea de a identifica sau dovedi biasul unui algoritm, deoarece:

- nu are acces la datele de antrenament sau codul-sursă;
- nu are expertiză tehnică sau nu dispune de resurse pentru a angaja experți;
- algoritmul este tratat ca *autoritate tehnică neutră*, iar contestarea sa este respinsă implicit¹⁴.

Aceasta creează o aparență de „obiectivitate” a rezultatului tehnologic, care poate masca discriminări sistematice - un fenomen numit „**autoritate algoritmică falsă**”.

c) Legitimarea deciziilor discriminatorii prin tehnologie

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat în mai multe cauze (precum *M.M. c. Țărilor de Jos*, 2020) că utilizarea tehnologiei nu exonerează statul de obligația de a preveni discriminarea. Introducerea unor instrumente de analiză automată în procesul penal, fără un

¹² S. Barocas, A.D. Selbst, "Big Data's Disparate Impact", *California Law Review*, vol. 104, 2016, pp. 671-732.

¹³ V. Eubanks, *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor*, St. Martin's Press, 2018.

¹⁴ T. Z. Zarsky, "The Trouble with Algorithmic Decisions: An Analytic Road Map to Examine Efficiency and Fairness in Automated and Opaque Decision Making", *Science, Technology, & Human Values*, vol. 41(1), 2016, pp. 118-132.

cadru clar de verificare a biasului, riscă să **legitimeze și amplifice dezechilibrele deja existente în sistemul de justiție.**

4. Mecanisme de contracarare a biasului

Pentru a proteja egalitatea armelor, se impun măsuri juridice și tehnice, printre care:

- **obligația de audit independent** al algoritmilor utilizați în procesul penal;
- **publicarea parțială sau completă** a datelor de antrenament, atunci când acestea sunt esențiale pentru apărare;
- **sanționarea probelor algoritmice obținute prin mijloace pătinoare**, potrivit art. 102 CPP privind probele obținute nelegal;
- **introducerea unor standarde europene privind neutralitatea algoritmică** în procesul penal, comparabile cu cele privind imparțialitatea judecătorului;
- **acordarea de asistență tehnologică apărării**, inclusiv prin experți din oficiu în IA, finanțată de stat.

Probele generate de inteligența artificială: regim juridic și admisibilitate

1. Noțiune și tipologie

Probele generate de inteligența artificială (IA) sunt acele mijloace de probă care fie sunt **create**, fie sunt **procesate și analizate** de sisteme automatizate capabile de învățare și decizie algoritmică. Acestea pot include:

- imagini procesate prin recunoaștere facială automatizată;
- evaluări ale riscului de recidivă generate de software predictiv;
- transcrieri automatizate ale conversațiilor audio/video;
- profiluri comportamentale obținute prin analiză big data;
- rapoarte forensice digitale asistate de algoritmi (de exemplu, clasificarea documentelor, extragerea de dovezi electronice)¹⁵.

În sistemul procesual penal român, aceste probe pot fi încadrate, din perspectivă legală, ca **mijloace de probă indirecte** (de regulă, înscrisuri sau mijloace materiale de probă), iar procesarea lor intră sub incidența **regimului general al probelor** consacrat în Codul de procedură penală (CPP).

Totuși, caracterul lor algoritmic impune o regândire a criteriilor de **admisibilitate, legalitate și veridicitate.**

2. Regimul juridic în dreptul procesual penal român

Codul de procedură penală nu conține, în prezent, norme speciale privind **probele obținute sau generate prin IA**. În lipsa unei reglementări exprese, acestea trebuie supuse aceluiași exigențe ca orice alt mijloc de probă:

- **să fie obținute în mod legal** (art. 102 CPP);
- **să fie pertinente, concludente și utile** (art. 97 alin. 2 CPP);
- **să nu încalce drepturile fundamentale** (art. 1 alin. 2 CPP).

Problema apare atunci când algoritmul implicat în generarea probei este **opac**, inaccesibil părților sau neauditat. În asemenea cazuri, **efectivitatea dreptului la apărare** și posibilitatea **verificării contradictorii** sunt serios compromise. Din acest motiv, în doctrină

¹⁵ E. Casey, M. Ferraro, *Digital Evidence and Computer Crime: Forensic Science, Computers, and the Internet*, Academic Press, 2019, p. 134.

se susține necesitatea introducerii unor criterii suplimentare de admisibilitate pentru probele algoritmice¹⁶.

3. Condiții de admisibilitate a probelor generate de IA

Pentru a fi admisă în procesul penal, o probă generată de IA ar trebui să îndeplinească nu doar condițiile generale din CPP, ci și unele **cerințe suplimentare de transparență și verificabilitate**, cum ar fi:

a) Verificabilitatea metodei algoritmice

În spiritul art. 6 CEDO, orice probă trebuie să poată fi **contestată efectiv** de către partea adversă. În cazul IA, acest lucru presupune ca apărarea să aibă **acces la modul de funcționare a algoritmului**, la **datele de antrenament** și la **criteriile decizionale**. În lipsa acestor elemente, proba nu poate fi verificată și devine, practic, inatacabilă¹⁷.

b) Fiabilitatea tehnică a sistemului

În analogie cu expertizele judiciare, și sistemele IA trebuie să îndeplinească un **standard de fiabilitate tehnică**. În SUA, criteriile *Daubert* reglementează admisibilitatea științifică a probelor prin patru teste (inclusiv testarea empirică și acceptarea în comunitatea științifică)¹⁸. O abordare similară ar putea fi integrată și în dreptul procesual penal român, prin adaptarea criteriilor de validare tehnică a IA.

c) Respectarea drepturilor fundamentale

Utilizarea IA nu trebuie să afecteze dreptul la **viață privată, libertatea individuală sau demnitatea umană**. În acest sens, probele care rezultă din supravegherea nejustificată, profilarea rasială sau analiza biometrică fără consimțământ pot fi excluse ca fiind obținute ilegal, potrivit art. 102 alin. (3) CPP¹⁹.

4. Jurisprudență și practică internațională

Curțile europene și internaționale au început să se pronunțe asupra utilizării tehnologiei algoritmice în contextul probatoriu. Cazul *Loomis v. Wisconsin* (SUA) este emblematic: instanța a admis utilizarea unui software predictiv pentru stabilirea riscului de recidivă, în ciuda faptului că apărarea nu a avut acces la modul de funcționare al algoritmului. Hotărârea a fost intens criticată pentru încălcarea **egalității armelor și a principiului contradictorialității**²⁰.

De asemenea, în cauza *Digital Rights Ireland v. Minister for Communications* (CJUE), Curtea a trasat limite privind stocarea și analiza datelor personale, subliniind că utilizarea tehnologiei trebuie să fie **necesară, proporțională și supusă controlului judiciar efectiv**²¹.

5. Propunere de reglementare

În vederea protejării drepturilor fundamentale și a asigurării unui proces echitabil, se impune completarea CPP cu norme specifice privind:

¹⁶ A. Sitaru, "Inteligența artificială și provocările ei pentru dreptul procesual penal", *Revista Dreptul*, nr. 3/2023, pp. 87-92.

¹⁷ F. Pasquale, *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*, Harvard University Press, 2015.

¹⁸ *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals*, 509 U.S. 579 (1993); vezi și: D. Kaye, *The New Wigmore: Expert Evidence*, Aspen Publishing, 2019.

¹⁹ G. Gîrleşteanu, *Protecția drepturilor fundamentale în procesul penal digitalizat*, Editura Universul Juridic, 2021, p. 155.

²⁰ *State of Wisconsin v. Eric Loomis*, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016); comentariu critic în: D. Citron & F. Pasquale, "Due Process in the Age of Algorithms", *Washington Law Review*, vol. 98, 2021.

²¹ CJUE, cauza C-293/12 și C-594/12, *Digital Rights Ireland*, hotărâre din 8 aprilie 2014, 60–65.

- definirea și reglementarea **probatoriei algoritmice**;
- instituirea unei proceduri de **verificare a fiabilității tehnice**;
- garantarea **accesului apărării** la elementele esențiale ale sistemului IA;

stabilirea inadmisibilității automate a probelor generate de IA **netransparente** sau **nedocumentate**.

Concluzie

Inteligența artificială reprezintă, incontestabil, un instrument revoluționar în domeniul justiției penale, având potențialul de a crește eficiența și precizia în administrarea probelor. Cu toate acestea, integrarea sa în procesul penal trebuie să fie însoțită de garanții solide pentru protejarea **dreptului la un proces echitabil**, fundament al oricărui sistem democratic de drept.

În special, utilizarea probelor generate sau analizate prin sisteme algoritmice ridică multiple provocări juridice și etice: de la riscul **biasului algoritmic** care poate compromite principiul egalității armelor, până la dificultățile legate de transparența și accesul efectiv la mijloacele de probă pentru apărare. Lipsa unei reglementări clare și a unui control judiciar efectiv poate conduce la situații în care drepturile procesuale ale inculpatului sunt subminate, iar încrederea în sistemul de justiție este erodată.

Pentru a asigura compatibilitatea utilizării inteligenței artificiale cu standardele europene privind procesul echitabil, este esențială adoptarea unui cadru normativ adecvat, care să prevadă:

- transparența algoritmilor și accesul echitabil al părților la date și criterii decizionale;
- evaluarea fiabilității tehnice și științifice a sistemelor IA utilizate;
- mecanisme de contestare și audit independente ale instrumentelor tehnologice;
- interdicția folosirii probelor obținute prin metode pătinoare sau nelegale.

Doar astfel inteligența artificială va putea contribui cu adevărat la realizarea actului de justiție, fără a aduce atingere principiilor fundamentale ale procesului penal, respectiv dreptul la apărare, contradictorialitatea și egalitatea armelor.

References

- S. Barocas, A. D. Selbst, "Big Data's Disparate Impact", *California Law Review*, vol. 104, 2016.
- J. Burrell, "How the machine "thinks": Understanding opacity in machine learning algorithms", *Big Data & Society*, vol. 3(1), 2016.
- E. Casey, M. Ferraro, *Digital Evidence and Computer Crime: Forensic Science, Computers, and the Internet*, Academic Press, 2019.
- CEDO, cauza *Foucher c. Franței*, Hotărârea din 18 martie 1997, §34; a se vedea și: *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights - Criminal Limb*, Council of Europe, 2022.
- CJUE, cauza C-293/12 și C-594/12, *Digital Rights Ireland*, hotărâre din 8 aprilie 2014, 60-65.
- Codul de procedură penală al României*.
- Hotărârea nr. 284/2014 a Curții Constituționale, privind contradictorialitatea în faza de cameră preliminară.
- Comisia Europeană, *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Artificial Intelligence Act)*, COM(2021) 206 final, art. 3 alin. (1).
- Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals*, 509 U.S. 579 (1993); vezi și: Kaye, D., *The New Wigmore: Expert Evidence*, Aspen Publishing, 2019.

- M. Dobrinoiu (coordonator), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Editura Universul Juridic, 2022.
- M. Dobrinoiu, *Criminalistica și noile tehnologii: probe digitale și IA în anchetele penale*, Editura Universul Juridic, București, 2022.
- V. Eubanks, *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor*, St. Martin's Press, 2018.
- G. Gîrleșteanu, *Protecția drepturilor fundamentale în procesul penal digitalizat*, Editura Universul Juridic, 2021.
- B. Goodman, S. Flaxman, "European Union regulations on algorithmic decision-making and a "right to explanation"", *AI Magazine*, vol. 38(3), 2017.
- A. Moldovan, *Drept procesual penal. Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2021.
- F. Pasquale, *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*, Harvard University Press, 2015.
- Russell, Stuart, and Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th ed. Boston: Pearson, 2021.
- A. Sitaru, "Inteligența artificială și provocările ei pentru dreptul procesual penal", *Revista Dreptul*, nr. 3/2023.
- State of Wisconsin v. Eric Loomis, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016); analiza critică în: D. Citron & F. Pasquale, "The Scored Society: Due Process for Automated Predictions", *Washington Law Review*, vol. 89, 2014.
- State of Wisconsin v. Eric Loomis, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016); comentariu critic în: D. Citron & F. Pasquale, "Due Process in the Age of Algorithms", *Washington Law Review*, vol. 98, 2021.
- T. Z. Zarsky, "The Trouble with Algorithmic Decisions: An Analytic Road Map to Examine Efficiency and Fairness in Automated and Opaque Decision Making", *Science, Technology, & Human Values*, vol. 41(1), 2016.